

Postawy duchowe wobec Boga, Kościoła i człowieka, red. ks. Marek Chmielewski, Lublin 1995, ss. 276.

W serii wydawniczej „Duchowość w Polsce” ukazała się – jako drugi jej tom – praca zbiorowa pod redakcją ks. dra Marka Chmielewskiego, zatytułowana *Postawy duchowe wobec Boga, Kościoła i człowieka*. Praca ta składa się z trzech części, „których wspólnym tematem – jak zauważył w Przedmowie ks. Chmielewski – jest odniesienie intelektualno-poznawcze, emocjonalno-wartościujące i tzw. behawioralne względem Boga, Kościoła i człowieka” (s. 8). Zaprezentowane w niej postępowanie badawcze ma swe źródło w koncepcji duchowości ks. prof. dra hab. Waleriana Słomki, twórcy Sekcji Teologii Duchowości KUL i przewodniczącego Sekcji Duchowości Teologów Polskich, dla którego duchowość, jako nauka, jest teologiczną interpretacją postaw ludzkich, charakteryzujących się wyżej wymienionym trojakiem odniesieniem wobec danej rzeczywistości.

Część pierwsza tej książki zawiera materiały z Sympozjum Sekcji Duchowości Teologów Polskich, które odbyło się 11 XI 1993 r. w KUL pod hasłem: „Propagowane postawy względem Boga, Kościoła i człowieka przez wybrane organy prasowe III Rzeczypospolitej a duchowość chrześcijańska” Materiały te zawierają *Wprowadzenie do Sympozjum*, jakiego dokonał przewodniczący Sekcji Duchowości Teologów Polskich, ks. prof. dr hab. Walerian Słomka, a także teksty odczytów, które wygłosili: ks. dr Andrzej Siemieniowski, ks. prof. dr hab. Stanisław Urbański i ks. dr Marek Chmielewski.

Ks. W. Słomka we *Wprowadzeniu do Sympozjum* oznajmił, że jego organizatorzy pragnęli uzmysłowić społeczeństwu polskiemu, jakie prawdy o Bogu, Kościele i człowieku zostały w prasie laickiej zakwestionowane, a jakie są lansowane, „jaka wizja wartości Boga, Kościoła i człowieka została zakwestionowana” i „jakie zachowania względem Boga, Kościoła i człowieka zostały poddane krytyce – względnie ośmieszeniu – a jakie uznano za godne pochwały” (s. 15-16). Stwierdził również, że zbadanie przez teologów duchowości propagowanych przez wybrane organy prasowe III Rzeczypospolitej postaw względem Boga, Kościoła i człowieka stało się potrzebą chwili.

Wymienieni powyżej autorzy odczytów dokonali syntezy wyników badań przeprowadzonych przez kilkunastu teologów, członków Sekcji Duchowości Teologów Polskich, którzy przeanalizowali propagowane przez prasę laicką – „Gazetę Wyborczą”, „Trybunę”, „Politykę”, „Nową Europę”, „Wprost” i „Sztandar Młodych” – postawy względem Boga, Kościoła i człowieka.

Ks. A. Siemieniowski w zakończeniu swego odczytu, zatytułowanego: *Propagowane przez prasę laicką postawy względem Boga i religii a duchowość chrześcijańska*, doszedł m.in. do wniosku, że tendencyjna, zniekształcająca obraz Boga i religii, działalność prasy laickiej zawiera też w sobie takie elementy, które wskazywałyby na wołanie o ukazanie drogi do Boga, skierowane nie tyle w stronę nauczycieli, co świadków, potwierdzających swoim życiem słuszność podążania nią.

Ks. S. Urbański w odczycie zatytułowanym: *Propagowane przez prasę laicką postawy względem Kościoła a duchowość chrześcijańska*, po przedstawieniu najpierw obrazu Kościoła, ukazanego w prasie laickiej, scharakteryzował propagowane przez nią postawy wobec Kościoła (liberalizm, antyklerykalizm, indywidualizm i synkretyzm religijny), a następnie omówił eklezjalny wymiar duchowości chrześcijańskiej, stwierdzając na koniec, że Kościół, wspólnota zbawienia, jest rzeczywistością, do której nie pasują ujęcia, w jakich ukazywali go publicyści wybranej prasy laickiej, kierujący się w swych wypowiedziach na jego temat doraźnymi potrzebami polityki i życia publicznego.

Ks. M. Chmielewski, w odczycie zatytułowanym: *Propagowane przez prasę laicką postawy względem człowieka a duchowość chrześcijańska*, zauważył, że prasa laicka wyraźnie relatywizuje wartość życia ludzkiego i w konsekwencji tego również prawo do życia. Brak jest w tej prasie ontycznych podstaw dla godności osobowej, pojawiające się w niej pojęcie „osoba” ma jedynie wydźwięk socjologiczno-społeczny, a postawy względem człowieka, przez nią propagowane, prowadzą do stwierdzenia, że nie ma w niej elementów duchowości chrześcijańskiej i że jest ona zagrożeniem dla postaw duchowo-religijnych Polaków.

Druga część książki zawiera materiały z Sympozjum Sekcji Duchowości Teologów Polskich, które odbyło się w dniu 11 XI 1994 r. w KUL pod hasłem: „Bóg i człowiek w doświadczeniu modlitewnym” W skład tych materiałów wchodzi m.in. tekst *Słowa wprowadzającego*, jakie wypowiedział na rozpoczęcie tego Sympozjum ks. W. Słomka,

w którym zauważył, że pragnieniem jego organizatorów było, aby przybliżyło ono chrześcijanom w Polsce tajemnicę Boga i człowieka w przeżyciu modlitewnym, poprzez analizę tego, jak w akcie modlitwy członkowie Kościoła postrzegają siebie, jako modlących się, i Boga, jako przedmiotu modlitewnego odniesienia. Materiały z tego Sympozjum zawierają ponadto trzy wykłady, w których ta problematyka została przeanalizowana, a mianowicie: ks. prof. dra hab. Ireneusza Werbińskiego pt. *Obecność Boga w modlitwie*, ks. dra Jana Machniaka pt. *Ludzki wymiar modlitwy*, a także ks. dra Mateusza Krzywickiego pt. *Kościelny wymiar modlitwy*.

Ks. I. Werbiński – szukając odpowiedzi na pytanie o obecność Boga w modlitwie człowieka biblijnego i współczesnego – zauważył, że dzięki modlitwie ludzie są przeświadczeni o obecności Boga w wydarzeniach, których nie są w stanie pojąć. Na przeszkodzie tego „odczuwania obecności Boga” (s. 96) stoją jednak przyzwyczajenia i schematyzm, które człowiek powinien pokonywać.

Ks. J. Machniak stwierdził zaś, że na modlitwę ma wpływ czynnik psycho-fizyczny. Dla nawiązania modlitewnego kontaktu z Bogiem potrzeba wysiłku umysłu i serca, przyjęcia właściwej postawy ciała, gdyż jest ona nie tylko wyrazem stosunku człowieka do Boga, ale też służy skupieniu, a ponadto wybrania właściwego czasu i miejsca modlitwy.

Natomiast ks. M. Krzywicki w swoim wykładzie zauważył, że kościelny wymiar modlitwy uwidacznia się zarówno we wspólnocie Kościoła, jak i przez nią, gdyż modlitwa należy do podstawowych zadań Kościoła, który realizuje je w formie modlitwy osobistej i wspólnotowej. Kościół stara się uwrażliwić wszystkich swoich członków na potrzebę autentycznej modlitwy oraz pragnie ich jej nauczyć, będąc zarazem świadomy tego, że jest ona doskonałym środkiem apostołatu.

Na trzecią część książki składają się artykuły i studia, które dopełniają treść odczytów i wykładów zamieszczonych w dwóch pierwszych jej częściach.

Cztery pierwsze artykuły dotyczą tematyki modlitewnej. Ks. A. Siemieniewski, w artykule: *Ruch New Age wśród nowych zjawisk religijnych*, dokonał charakterystyki zarówno form występowania, jak i duchowości tego ruchu, widzianego na tle tzw. „nowych zjawisk religijnych”, i wyciągnął wnioski przydatne dla duszpasterstwa. W następnym artykule, zatytułowanym: *Modlitwa. Studium z zakresu teologii modlitwy*, o. prof. dr hab. Dominik Eugeniusz Wider OCD wyłożył naukę o modlitwie chrześcijańskiej, wyjaśniając przy okazji istotę modlitwy i podając warunki, jakie winny być spełnione, aby modlić się dobrze. Stwierdził on ponadto, że modlitwa jest wyrazem stopnia związania człowieka modlącego się z Bogiem oraz jego życia religijnego, a także jest jednym z istotnych środków rozwoju tego życia. W kolejnym artykule, zatytułowanym: *Asceza a nawracanie się mnicha według «Reguły» św. Benedykta*, ks. I. Werbiński zauważył, że w Regule tej wiele uwagi poświęcono sprawie modlitwy zakonnej za pomocą Biblii, czym św. Benedykt chciał podkreślić znaczenie tej modlitwy dla życia duchowego mnichów. Miała ona przyczynić się do wzrostu w nich miłości Boga i do zakorzenienia ich w życiu Bożym. Autorem artykułu, zatytułowanego: *Pierwszy polski modlitewnik czcicieli Serca Jezusowego*, zamykającego tematykę modlitewną trzeciej części omawianej książki, jest ks. prof. dr hab. Jerzy Misiurek. Dokonał on prezentacji modlitewnika zatytułowanego *Meta cordium*, ułożonego dla czcicieli Serca Jezusowego przez o. Kacpra Družbickiego SJ.

Trzy następne artykuły nawiązują do problematyki postaw chrześcijanina względem Kościoła i człowieka. Artykuł zatytułowany: *Sacerdos Christi in Ecclesia Christi*, o. D. E. Widera OCD, mówi o miejscu kapłana w Kościele, ujmując ten problem w aspekcie dogmatycznym. Tematyką miejsca kapłana w Kościele zajął się także ks. M. Chmielewski, w artykule: *Misyjny charakter kapłaństwa w świetle «Programu duszpasterskiego na rok 1994/95»*, ukazując dynamiczną obecność kapłana w Kościele, wynikającą z misyjnego charakteru kapłaństwa święceń. Trzeci z artykułów dotyczących postaw chrześcijanina, zatytułowany: *Wolontariat katolicki – czy osobna duchowość?*, napisał Maciej Górnicki, teolog świecki. W artykule tym poruszył on zagadnienia jak dotąd prawie w ogóle nie omawiane w literaturze teologicznej w Polsce. Wyjaśnił najpierw, że pojęciem „wolontariat” określa się każdą dobrowolną działalność podejmowaną na rzecz jakiejś społeczności, u podstaw czego mogą być różne motywy działania, a następnie zaproponował, by fenomen wolontariatu został określony pojęciem „aktywność” lub „zaangażowanie”. Po tych stwierdzeniach przyjrzał się współzależności tego fenomenu i duchowości laikatu dla sprawdzenia, czy istnieje osobna duchowość, stan lub styl życia, właściwy wolontariatowi.

Trzecią część omawianej pracy zbiorowej zamyka recenzja książki ks. dra hab. Edwarda Walewandra, zatytułowanej: *Wychowanie chrześcijańskie w nauczaniu i praktyce Kościoła katolickiego na ziemiach polskich w II połowie XIX wieku*. Autor recenzji, ks. M. Chmielewski, zwrócił uwagę na to, że książka ks. E. Walewandra pozwala dostrzec w teologii duchowości teologię wychowania chrześcijańskiego, bo duchowość nie tylko jest pobożnością, lecz także postawą, „a raczej zespołem postaw wobec doświadczonej rzeczywistości transcendentalnej oraz immanentnej, mających do przedmiotu doświadczenia duchowo-religijnego trojaki odniesienie: intelektualno-poznawcze, emocjonalno-wartościujące i behawioralne” (s. 258).

Drugi tom serii wydawniczej „Duchowość w Polsce” zamyka *Aneks* do zbioru odczytów, wykładów, artykułów i studiów, zawierający pełny wykaz członków Sekcji Duchowości Teologów Polskich oraz ich adresy do korespondencji.

Trzeba stwierdzić, że książka *Postawy duchowe wobec Boga, Kościoła i człowieka* – której redaktorem jest ks. M. Chmielewski, adiunkt przy Katedrze Teologii Duchowości Sekcji Teologii Duchowości KUL i sekretarz Sekcji Duchowości Teologów Polskich – będąc świadectwem wielkiego dorobku polskich teologów duchowości i ich aktywności naukowej, na pewno spełnia, ze względu na bogactwo swej treści, nadzieje, jakie żywił Autor *Prezentacji* umieszczonej w pierwszym tomie serii wydawniczej „Duchowość w Polsce”. Zamieszczenie w recenzowanej książce informacji z zakresu problematyki metodologicznej teologii duchowości, jak i ukazanie w niej postaw ludzi wobec Boga, Kościoła i drugiego człowieka może przyczynić się do uniknięcia tego wszystkiego, co zagraża wierzącemu we współczesnym świecie i do umocnienia jego więzi z Bogiem i ze wspólnotą zbawienia, jaką jest Kościół. Treść tej książki jest bardzo trafną odpowiedzią na problemy, jakie aktualnie napotyka wielu chrześcijan i pozwala domniemywać, że kolejne tomy serii wydawniczej „Duchowość w Polsce” będą ukazywały się jeden po drugim tak szybko, jak omawiany po pierwszym, i że będą równie pożyteczne dla Kościoła w procesie kształtowania postaw ludzi, który powinien odbywać się z uwzględnieniem wymogów chrześcijańskiego systemu wartości.